

PRESENTACIÓ DE L'ASSIGNATURA

Titulació acadèmica		Batxillerat / Grau en Història de l'Església, Arqueologia i Arts cristianes					
Assignatura		1G2009 INTRODUCCIÓ A L'ARQUEOLOGIA CRISTIANA					
Any	2020-21	Curs	Primer	Valor lectiu		6 ECTS	
Període lectiu		Segon semestre		Hores setmanals		3	Cicle
Professor/a		Dra. Cristina Godoy Dra. Julia Beltrán de Heredia Dr. Mateu Riera			Llengua		Català

Descripció de l'assignatura:

L'estudi de l'arqueologia cristiana ens permet conèixer el testament de pedra de les primitives comunitats de cristians. Disciplina nascuda en el si de l'Església del segle XVI, en plena controvèrsia de la Reforma i la Contrareforma, la ciència moderna ha assolit els mètodes i tècniques capdavanters de la investigació històrica i arqueològica. Sovint emparentada amb la història de l'art, l'arqueologia cristiana ha passat a formar part de l'estudi general d'aquest període en les universitats, denominat Antiguitat tardana, i rebatejada així com arqueologia de l'Antiguitat tardana, de la qual el cristianisme segueix sent el factor principal i determinant de la transformació del món antic al medieval.

Temari abreujat:

- Introducció. Definició: arqueologia i història de l'art. Història de l'arqueologia cristiana.
- Arqueologia cristiana i espais litúrgics. Mobiliari litúrgic: claus per a la seva identificació: església, basílica, espais de culte martirial, baptisteris.
- Terra Santa. Edifici imperial constantiniana: Jerusalem, Betlem, Natzaret, Galilea, el mont de les Benaurances. Madaba i el Memorial de Moisès al Mont Nebo.
- Roma: la ciutat dels apòstols Pere i Pau. Edifici constantiniana. Les catacumbes.
- Els itineraris martirials damasians. Nocions d'epigrafia cristiana romana. Litúrgia estacional i el *Liber Pontificalis*.
- Constantinoble, la nova Roma. L'Església dels Sants apòstols, Santa Sofia i Santa Irene. Litúrgia imperial i litúrgia constantinopolitana.
- Els grans centres de peregrinatge d'Orient: Qalat Siman (Sant Simeó l'Estilita), Sant Mena, Santa Caterina del Mont Sinai.
- Milà, Trèveris, i Ràvena: capitals imperials occidentals.
- Escenaris de culte litúrgic en Hispània, Gàl·lia i Àfrica: basíliques i baptisteris. Edificis de "transició" d'època visigòtica: tradició i innovació.
- Esquemes de distribució dels espais. Concepte de "províncies litúrgiques".
- Egipte copte i l'origen de l'arqueologia monacal.
- Topografia urbana. De la ciutat romana a la ciutat cristiana i tardoantiga.
- El *territorium*: la cristianització de les *villae* i els grans propietaris.
- El paper i la figura del bisbe a l'antiguitat tardana.

- La ciutat i el cristianisme. La creació d'un nou paisatge. Els cristianisme com a motor de canvi.
- Els grups episcopals. Concepte i organització. Situació en la topografia urbana. Tipus d'edificacions i funcions.
- *Urbs* i *suburbium* a l'antiguitat tardana. Les basíliques i els monestirs, el cinturó espiritual de la ciutat.
- El món funerari cristià (I). Organització de les necròpolis, tipus de tombes, aixovars, rituals, etc.
- El món funerari cristià (II). Inhumacions privilegiades, concepte i localització.
- Basíliques funeràries o martirials. De la tomba (*sepulchrum*) a la oració. De memòria a església. La *tumulatio ad sanctos*.
- Elements de mobiliari litúrgic; cancells, altars.. Petits objectes: capsetes, patenes, reliquiaris, unguentaris, llànties, lampadaris, ampolles, gerros, plaquetes. El simbolisme de la matèria primera.
- La simbologia cristiana als objectes de vida quotidiana. L'adopció del culte cristià per part de l'estat: la iconografia cristiana a la moneda.
- El lloc de culte cristià en època altmedieval.
- Cristians sota l'Islam. Els vestigis dels mossàrabs.
- Cementiris, sagreres i parròquies.
- Topografia urbana de l'Alta Edat Mitjana.
- Arqueologia de l'expansió cristiana baixmedieval. Arqueologia monàstica.

Bibliografia bàsica:

- BALDOVIN, J. F. (1987): *The Urban Character of Christian Worship. The origins, development and meaning of Stational Liturgy*, Orientalia Christiana Analecta 228, Roma.
- BISCONTI, F. – BRANDT, O. (eds.) (2014): *Lezioni di archeologia cristiana*, PIAC, Città del Vaticano.
- BRANDENBURG, H. (2013): *Le prime chiese di Roma (IV-VII secolo)*, Milano, Jaca Book (segona edició).
- DONCEEL-VOÛTE, P. (1988): *Les pavements des églises byzantines de la Syrie et du Liban. Décor, archéologie et liturgie*, Louvaina.
- GODOY, C. (1995): *Arqueología y liturgia. Iglesias hispánicas (siglos IV al VIII)*, Publicaciones de la Universitat de Barcelona – Autoridad Portuaria de Tarragona, Barcelona.
- GRABAR, A. (1967): *El primer arte cristiano (200-395)*, Madrid, Aguilar.
- KRAUTHEIMER, R. (1981): *Arquitectura paleocristiana y bizantina*, Madrid, Cátedra.
- LICCARDO, G. (2004): *Introduzione allo studio dell'Archeologia cristiana. Storia, metodo, tecnica*, Torino.
- PALOL, P. de (1967): *Arqueología cristiana de la España romana, siglos IV-VI*, Madrid – Valladolid.
- PERGOLA, Ph. (1998): *Catacombe di Roma e necropoli vaticane. Passato e presente. Guida con ricostruzioni*, Roma.
- SOTOMAYOR, M. (1975): *Sarcófagos romano-cristianos de España*, Granada.
- TESTINI, P. (1980): *Archeologia Cristiana. Nozioni generali dalle origini alla fine del secolo VI* (segona edició), Bari.

